

- Zakon Ukrainy «Pro osvitu», 1996 – Zakon Ukrainy «Pro osvitu» // Zakony Ukrainy. – K.: In-t zakonodavstva, 1996. – T.1. – S.414-432.*
- Zakharenko, 2005 – Zakharenko O. Porady kolezi, narodzheni v shkoli nad Rossiю: rozdumy pedahoha / O. Zakharenko. – Cherkasy : Vash Dim : Dykyi O.O., 2005. – 92 s.*
- Kochetova, 2005 – Kochetova A. Ot rebenka – k seme y k sovmestnomu sotrudnychestvu. Novye aspekty vzaymodeistviya semy y shkoly / A. Kochetova // Narodnoe obrazovaniye. – 2005. – № 8. – S.196-202.*
- Kravchenko, 2009 – Kravchenko T. V. Sotsializatsiia ditei shkilnoho viku u vzaiemodii sim'i i shkoly: [monohrafiia] / Tamara Volodymyrivna Kravchenko. – K. : Feniks, 2009. – 416 s.*
- Pukhta, 2006 – Pukhta O. Spivpratsia batkiv ta shkoly u vykhovanni ditei / O. Pukhta // Pedahohichniy poshuk. – 2006. – № 3(5). – S.74–75.*
- Sukhomlynskyi, 1976 – Sukhomlynskyi V. O. Tvory u 5-ty t. / V. O. Sukhomlynskyi. – K.: Rad. shkola, 1976. – T.4. – 670 s.*
- Fylosofskyi entsyklopedycheskyi slovar, 1983 – Fylosofskyi entsyklopedycheskyi slovar / [hl. redaktsiia: L. F. Ylychëv, P. N. Fedoseev, S. M. Kovalëv, V. H. Panov]. – M.: Sov. entsyklopediia, 1983. – 384 s.*

Надійшла до друку 12.09.2014.

УДК 577.34(477)(092)

Олена Дзюбенко

РОЛЬ Д. М. ГРОДЗИНСЬКОГО В РОЗВИТКУ ТА ВСТАНОВЛЕННІ РАДІОБІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНИ

Проаналізовано етапи розвитку радіобіології в Україні як нової науки під впливом ідей вченого-науковця Д. Гродзинського. Етапи зародження радіобіологічних ідей, які були спричиненні трьома визначними відкриттями кінця XIX століття.

Предки Д. Гродзинського були людьми вельможними. Один із пращурів працював у тому університеті в Польщі, де створював свою геліоцентричну систему світу Миколай Коперник. Інший був укладачем книжок, письменником.

Дмитро Михайлович Гродзинський народився 5 серпня 1929 року, м. Біла Церква Київської області, в родині ботаніків, викладачів Білоцерківського сільськогосподарського інституту. Під впливом батьків у нього сформувалася прихильність до рослин, фізики та історії. Дитячі вподобання органічно поєдналися в старші роки, і Дмитро Михайлович отримав подвійну вищу освіту на агрономічному факультеті Білоцерківського сільськогосподарського інституту і механіко-математичному заочному відділенні Московського державного університету ім. М. Ломоносова

Розглянуто біографічні відомості всесвітньвідомого ученого і громадського діяча, академіка НАН України, завідувача відділу біофізики і радіобіології Інституту клітинної біології і генетичної інженерії НАН України, академіка-секретаря відділення загальної біології НАН України, доктора біологічних наук, професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Києво-Могилянської академії» та Міжнародного Соломонового університету.

Голову Національної комісії з радіаційного захисту населення України при Верховній Раді України. Активного учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Заслуженого діяча науки України. Творця теорії надійності біологічних систем. Фундатора відомої в світі наукової школи в галузі радіобіології рослин. Автора понад 750 наукових праць, у тому числі 27 монографій із проблем радіобіології та біофізики. Співавтор підручників «Біофізика» та «Біоніка», енциклопедії «Чорнобильська катастрофа».

Ключові слова: радіобіологія, радіоактивні речовини, Д. Гродзинський, механізми репарації, адаптивні процеси, Чорнобильська катастрофа.

Проанализированы этапы развития радиобиологии в Украине как новой науки под воздействием идей ученого Д. Гродзинского. Этапы зарождения радиобиологических идей, которые были причинены тремя выдающимися открытиями конца XIX века.

Предки Д. Гродзинского были людьми вельможными. Один из пращуров работал в том университете в Польше, где создавал свою гелиоцентрическую систему мира Николай Коперник. Другой был составителем книжек, писателем.

Дмитрий Михайлович Гродзинский родился 5 августа 1929 года, м. Беляя Церковь Киевской области, в семье ботаников, преподавателей Белоцерковского сельскохозяйственного института. Под воздействием родителей у него сформировалось расположение к растениям, физике и истории. Детские влюбленности органично объединились в старшие годы, и Дмитрий Михайлович получил двойное высшее образование на агрономическом факультете Белоцерковского сельскохозяйственного института и механико-математическом заочном отделении Московского государственного университета им. М. Ломоносова

Рассмотрены биографические сведения всемирноизвестного ученого и общественного деятеля, академика НАН Украины, заведующего отдела биофизики и радиобиологии Института клеточной биологии и генетической инженерии НАН Украины, академика-секретаря отделения общей биологии НАН Украины, доктора биологических наук, профессора Киевского национального университета имени Тараса Шевченка, Национального университета «Киево-могилянской академии» и Международного Соломонова университета.

Главу Национальной комиссии по радиационной защите населения Украины при Верховной Раде Украины. Активного участника ликвидации последствий аварии на ЧАЭС. Лауреата Государственной премии Украины в области науки и техники. Заслуженного деятеля науки Украины. Творца теории надежности биологических систем. Основателя известной в мире научной школы в отрасли радиобиологии растений. Автора свыше 750 научных трудов, в том числе 27 монографий, из проблем радиобиологии и биофизики. Соавтор учебников «Биофизика» и «Бионика», энциклопедии, «Чернобильская катастрофа»

Ключевые слова: радиобиология, радиоактивные вещества, Д. Гродзинский, механизмы репарации, адаптивные процессы, Чернобильская катастрофа.

The stages of development of radio-biology are analysed in Ukraine as new science under act of ideas of research scientist-worker D. Grodzinskogo. The stages are origins of radio-biology ideas, which were infliction of end of XIX age three prominent openings.

Predki D. Grodzinskogo were people noble. One of prashchuriv worked in a that university in Poland, where created the heliocentric system of the world of Mikolay Kopernik. Other was the compiler of books, writer.

Dmytro Mykhajlovich Grodzynskiy gave birth on August, 5, 1929, m. White Church of the Kievan area, in the monogynopaedium of botanists, teachers of the Bilocerktivskogo agricultural institute. Under act of parents for him liking was formed for plants, physics and history. Child's vpodobannya organically united in senior years, and Dmytro Mykhajlovich got double higher education on the agronomical faculty of the Bilocerktivskogo agricultural institute mekhaniko-matematichnomu extra-mural separation of the Moscow state university the name of M. V. Lomonosov.

Biographic information of world-wide scientist and publicman, academician of NAN of Ukraine, manager of department of biophysics and radio-biology of Institute of cellular biology and genetic engineering of NAN of Ukraine is considered academician-secretary of separation of general biology of NAN of Ukraine, doctor of biological sciences, professor of the Kievan national university of the name Tarasa Shevchenka, National university of the «Kiev-Mohyla academy» and International Solomonovogo university.

Head of the National commission on radiation defence of population of Ukraine at Verkhovna Rada of Ukraine. Active participant of liquidation of consequences of failure on CHAES. Laureate of the State bonus of Ukraine in the area of scitech. Honoured worker of science of Ukraine. Creator of theory of reliability of the biological systems. Founder of known in the world of scientific school in industry of radio-biology of plants. Author over 750 scientific labours, including 27 monographs, from the problems of radio-biology and biophysics. A coauthor of textbooks of «Biophysicist» and «Bionicist», encyclopaedia, is the «Chernobil'ska catastrophe».

Key word: radio-biology, radionuclides, D. Grodzinskiy, mechanisms of reparacii, adaptive processes, Chernobil'ska catastrophe.

*Вище благо життя – це праця
Л. Толстой*

Постановка проблеми. Останніми десятиліттями дедалі актуальнішою стає проблема біологічної дії іонізуючих опромінювань. Це зумовлено невідпинним зростанням кількості радіоактивних речовин у довкіллі й підвищенням інтенсивності ультрафіолетових променів, унаслідок чого людина й будь-які інші організми (тварини, рослини, мікроорганізми, віруси) зазнають усе більшого впливу іонізуючих випромінювань. Тож цілковите розуміння суті процесів, які відбуваються в опромінених біологічних системах, дає змогу найефективніше використовувати дію іонізуючих випромінювань у медицині, генетиці.

Аналіз останніх досліджень. Зародження радіобіології зобов'язано трьом визначним відкриттям кінця XIX століття: – відкриття радіації [І. Пулюй (1881), К. Рентген (1895)]; – відкриття природної радіоактивності – «уранові промені» (А. Беккерель); – відкриття радіоактивних властивостей полонія і радія (М. Склодовська-Кюрі, П. Кюрі, Е. Резерфорд, Н. Бор, Ф. Содді). Радіобіологія – порівняно молода наука, її вік сягає до 130 років.

Становлення радіобіології в Росії та Україні не відставало від світового рівня. Так, і ще в 1896 р. І. Тарханов і О. Кулябко виявили, що внаслідок опромінення іонізуючою радіацією заплідненої ікри многи припиняється розвиток зародків. Протягом 1896–1917 рр. в Україні створено мережу рентгенодіагностичних кабінетів і з'явилося багато наукових публікацій, присвячених проблемам радіології та радіобіології. З 1910 р. в Одесі почали працювати радіологічна лабораторія, що досліджувала природну радіоактивність, біологічну дію іонізуючих випромінювань, займалася проблемами радіотерапії пухлин, дозиметрії.

До важливих віх у розвитку радіобіології належить створення теоретичних засад кількісної радіобіології. Перші кроки в цій галузі було зроблено Ф. Десауером, Дж. Лі і М. Тимофєєвим-Ресовським.

Не менше важило й виявлення генетичної дії іонізуючих випромінювань. Про зміни спадкових ознак у дріжджів унаслідок опромінення вперше повідомили Г. Надсон, Г. Філіпов і Л. Делоне. На прикладі спеціальної генетичної системи в дрозофіли Г. Меллер визначив кількісні закономірності радіаційного мутагенезу (1927). Майже водночас Л. Стадлером було виявлено радіаційний мутагенез і в рослин. Із

відкриттям мутагенної дії іонізуючих випромінювань пов'язане становлення радіаційної генетики й цитогенетики, а також радіаційної селекції.

Сильним поштовхом для подальшого розвитку радіобіології були наслідки ядерного бомбардування японських міст Хіросими й Нагасакі в 1945 р., коли відразу стало зрозуміло, що в руках людей з'явилася вкрай небезпечна зброя. Це підтвердили й біологічні експерименти, які супроводжували багаторічні інтенсивні випробування атомної зброї.

Відкриття в галузі радіобіології збагатили загальну біологію новими, дуже важливими знаннями. Так, розкриття механізмів відновлення ДНК після ушкоджень її молекули (репарація ДНК) дало змогу виявити системи корекції генетичних структур клітин. Визначення ролі вільних радикалів у процесах життєдіяльності, розкриття механізмів формування мутацій також є результатом радіобіологічних досліджень. В Україні радіобіологічні дослідження охоплюють майже всі аспекти дії іонізуючих випромінювань на біологічні системи. Все бічне вивчення дії нейтронів на тваринний організм було започатковане О. Городецьким, Є. Чеботарьовим, Б. Киричичинським. У Києві сформувалася школа радіобіологів рослин, у працях яких було виявлено нові закономірності дії іонізуючої радіації на живі клітини, зокрема, встановлено активну реакцію клітинних популяцій твірних тканин на опромінення (І. Гудков), обґрунтовано нові радіобіологічні технології (А. Булах), досліджено механізми радіо-сенсibiliзації клітин (О. Дмитрієв) та розвинено нові ідеї в галузі радіоекології (Ю. утлахмедов). Вагомий внесок у розвиток радіобіології вніс Д. Гродзинський. Його наукова діяльність тісно пов'язана з вивченням та мінімізацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

До відомих учених, педагогів України належить Дмитро Михайлович Гродзинський відомий у науковому світі радіобіології, внесок якого в розвиток освіти вагомий і незаперечний адже це талановитий педагогом і автор широко відомих підручників, посібників, наукових публікацій з радіобіології та радіоекології.

Саме тому дослідження науково-освітньої діяльності професора Д. Гродзинського є актуальним і важливим.

Мета написання статті – розкрити внесок видатного вченого, педагога Д. Гродзинського в розвиток радіобіологічної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Учений-енциклопедист, фізіолог, радіобіолог, еколог, генетик, еволюціоніст, педагог. Академік Національної академії наук України (1990), заслужений діяч науки і техніки України (1998), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1994).

Рід Гродзинських давній, перші згадки датовані XVI ст. Предки Д. Гродзинського були людьми вельможними. Один із пращурів працював у тому університеті в Польщі, де створював свою геліоцентричну систему світу Миколай Коперник. Інший був укладачем книжок, письменником. Пізніше три брати Гродзинські брали участь у Великому польському

повстанні 1830 року. Живим лишився один – прадід Дмитра Михайловича. Він оселився в Німеччині. Першим, хто зацікавився землею і рослинністю, був дід Дмитра Михайловича. Він мав маєток неподалік Луцька, де займався сільським господарством. У родині було восьмеро дітей, наймолодший – був батько Дмитра Михайловича – Михайло Карпович (1890–1956). Батько Д. Гродзинського змалечку любив природу. В 1919 року під час громадянської війни працював у Білоцерківському земстві, разом із однодумцями створив Білоцерківський сільськогосподарський політехнікум, який згодом перетворився на сільськогосподарський інститут. Батько Дмитра Михайловича працював деканом агрономічного факультету і завідувачем кафедри захисту рослин. Вивчав нові види фітопатогенів, біологію бур'янів і розробляв засоби боротьби з ними, збирав колекції рослин, займався їхньою систематикою і створював гербарій, організував ботанічний розсадник, де вирощували різні рослини: кормові, лікарські, технічні, декоративні. Михайло Карпович був також і педагогом, а мати – Віра Пилипівна (1907-1983) була студенткою в тому ж інституті. Після закінчення її навчання Михайло Карпович та Віра Пилипівна побралися. Віра Пилипівна працювала на кафедрі ботаніки, захистила дисертацію, стала доцентом, викладала і займалася науково-дослідною роботою. В Михайла Карповича та Віри Пилипівни було двоє синів Андрій та Дмитро [Андрієвич, 2006: с. 5]. Дмитро Михайлович Гродзинський народився 5 серпня 1929 року, м. Біла Церква Київської області, в родині ботаніків, викладачів Білоцерківського сільськогосподарського інституту. Під впливом батьків у нього сформувалася прихильність до рослин, фізики та історії. Дитячі вподобання органічно поєдналися в старші роки, і Дмитро Михайлович отримав подвійну вищу освіту на агрономічному факультеті Білоцерківського сільськогосподарського інституту і механіко-математичному заочному відділенні Московського державного університету ім. М. Ломоносова. Далі аспірантура при Інституті фізіології рослин АН УРСР, де Д. Гродзинський готує і захищає кандидатську дисертацію, присвячену «Дії малих доз іонізуючих випромінювань на рослини», згодом організовує відділ біофізики і радіобіології, яким беззмінно керує до теперішнього часу. У відділі під керівництвом Дмитра Михайловича проводилися найрізноманітніші дослідження. Так, займаючись ізотопними дослідженнями метаболізму рослин, він звернув увагу на компартментальність метаболічних фондів і вперше вивчив швидкості оновлення пулів амінокислот, цукрів, фосфорних сполук, ліпідів, деяких ферментів фотосинтетичного циклу. Результати досліджень відображено в його першій монографії, присвяченій використанню методу мічених атомів у фізіології і біохімії рослин [Андрієвич, 2006: с. 5].

Основне коло наукових інтересів – радіобіологія й радіоекологія, репараційні процеси в опроміненій клітині, механізми протипроменевого

захисту, механізми дії малих доз йонізуючих випромінювань, віддалені ефекти опромінення. Розробив теорію надійності біологічних систем.

Як відомий фахівець, Д. Гродзинський був запрошений у ФАО ООН в Югославію для допомоги з організації досліджень у науково-дослідних установах і університетах цієї країни. Великий вплив на наукову діяльність справило постійне спілкування з видатними фізіологами і біохіміками рослин – академіком А. Курсановим, чл.-кор. АН СРСР А. Нічипоровичем, П. Генкелем, А. Лангом, Р. Бутенко, Б. Рубіним, В. Польовим, Ф. Реймерсом, а також із чл.-кор. АН СРСР О. Кузіним, М. Тимофєєвим-Ресовським, Б. Тарусовим і багатьма іншими вченими. У 1974–1985 рр. Д. Гродзинський був директором Інституту фізіології рослин АН УРСР. Керівництво інститутом, колектив якого тривалий час потерпав від замаскованого лисенкізму, було нелегким: потрібно було рішуче перебудувати методологічні основи, саме наукове мислення, щоб наблизитися до сучасного рівня науки. Д. Гродзинський упевнено і вправно реформував заклад. Завдяки новим формам роботи, залученню молоді, провідних зарубіжних учених Інститут став центром проведення всесоюзних конференцій, а його співробітники знаними в країні та за кордоном. Найбільшого прогресу було досягнуто у сфері фотосинтезу (тут позначилася плідна співпраця з чл.-кор. АН УРСР А. Оканенко і проф. Л. Островською), у розвитку досліджень (проф. Ф. Калінін), фізіології дії гербіцидів (проф. Ю. Мережинський) [Зустріч з академіком, 1990: с. 76.].

У творчості Д. Гродзинського можна виділити кілька етапів. Так, велика робота була виконана у зв'язку з вивченням ролі природної радіоактивності в житті рослин. Підсумком цієї роботи стала монографія «Природна радіоактивність рослин і ґрунтів», де окреслено спектр проблем біогеохімічної долі радіоактивних речовин земної кори. Було встановлено чіткий зв'язок між здатністю рослин накопичувати радіоактивні елементи з сімейств урану-радію, актиноурану і торію і філогенетичним становищем видів. Тоді ж разом зі своїм братом – Андрієм Михайловичем Гродзинським – він видає «Короткий довідник з фізіології рослин», який став настільною книгою для всіх, кого цікавила фізіологія рослин. У цей же період він досліджує реутилізацію фосфору і сірки, вплив фотосинтезу на надходження мінеральних речовин у рослини, радіопротекторну дію іонів низки металів. Згодом Д. Гродзинський звертається до вивчення механізмів репарації ДНК у рослинних клітинах, розкриття закономірностей репопуляції в меристемних тканинах, які зазнали стресового впливу. Унікальний характер мають виконані під керівництвом Дмитра Михайловича дослідження з трансплантації центру спокою кореня в уражені опромінюванням апікальні меристеми кореня.

Велику увагу Д. Гродзинський приділяв формуванню нового наукового напрямку – надійності біологічних систем. Він організував і керував Науковою Радою АН СРСР з проблеми надійності. Протягом багатьох років у Чернігові в період весняної повені річки Десни проводили

всесоюзні симпозиуми, присвячені різним аспектам біологічної надійності – від механізмів старіння до надійності екосистем. За редакцією Дмитра Михайловича систематично виходили збірки за матеріалами цих симпозиумів. Надійності рослинних систем була присвячена монографія Д. Гродзинського [Андрієвич, 2006: с. 5].

Після аварії на ЧАЕС Відділ зосереджується на дослідженні наслідків радіонуклідного забруднення екосистем. У перші дні після катастрофи проводить обстеження територій як у безпосередній близькості до аварійного блоку, так і по всій Україні. Розгорнуто дослідження ранніх і віддалених ефектів хронічного опромінення рослин. Розроблено нові методи оцінювання ризиків, зумовлених радіоактивністю довкілля, випробувано різноманітні прийоми, які змінюють коефіцієнти накопичення радіоактивних речовин рослинами, нові технології використання забруднених радіонуклідами територій. Водночас вивчено кумулятивний ефект опромінення, дію хронічного опромінення на адаптивні процеси, індукцію генетичної нестабільності, роль диплонтного і гаплонтного клітинних доборів у захисті від загрози зростання генетичного вантажу в опроміненіх популяціях.

Д. Гродзинський приділяє значну увагу проблемам, пов'язаним із Чорнобильською катастрофою. Він один із перших виступив проти невиправданої тенденції засекречування відомостей про радіаційну ситуацію, яка змінилася в результаті аварії на ЧАЕС. З 1991 р. очолив Національну комісію з радіаційного захисту при Верховній Раді України, у полі зору якої перебувають усі питання, породжені аварією. Д. Гродзинський незмінно приділяє велику увагу підготовці кадрів фізіологів і радіобіологів рослин. Він створив потужну наукову школу: під його керівництвом підготували і захистили кандидатські дисертації близько 70 молодих фахівців, 12 учених стали докторами наук, з яких 5 завідують кафедрами у вищих навчальних закладах. Основна педагогічна діяльність – викладання дисциплін, пов'язаних із ландшафтною екологією, геоекологічними проблемами сталого розвитку. Д. Гродзинський викладав у провідних університетах України, а саме в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка, де за його ініціативою створено кафедру радіобіології і впроваджено відповідну спеціалізацію. Професор Національного університету «Києво-Могилянська академія» та Міжнародного Соломонового університету та закордоном в США, Англії, Південної Кореї. Член Національного комітету України Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера», член Президії та Вченої ради Українського географічного товариства. Він автор підручника «Радіобіологія», співавтором «Біофізики» і «Біоніки». Усього його перу належить понад 750 наукових робіт і 27 монографій [Гродзинський, 2000: с. 448].

У 1999 і 2004 рр. Дмитра Михайловича двічі обирали академіком-секретарем Відділення загальної біології НАН України. Він успішно керує

розвитком біології, звертаючи особливу увагу на формування нових перспективних наукових напрямів. Проявляє невпинну турботу про вирішення важливих для країни і подальшого розвитку науки проблем збагачення і стабілізації біорізноманітності, біобезпеки, розвитку нових біотехнологій, генної і клітинної інженерії, оригінальних підходів у класичних ботанічних і зоологічних науках, створення й охорону природних і біосферних заповідників.

Дмитро Михайлович – організатор і керівник Радіобіологічного товариства України, Української Асоціації біологів рослин, член редколегій багатьох наукових журналів. Стан його душі в постійному пошуку нових істин не підкоряється часу і не заспокоюється на досягнутому. Думки вченого спрямовані до нового бачення суті біологічних процесів. Сьогодні – це механізми сприйняття рослинами сигналів біотичної і абіотичної природи, нові уявлення про універсальну природу позиційної інформації, створення Міжнародної лабораторії з вивчення мікроеволюційних процесів, які відбуваються в Зоні відчуження ЧАЕС. Не дає спокою вченому і його давня мрія – розкрити регуляторні механізми систем репарації ДНК, пов'язаних із процесами старіння [Гродзинський, 2009: с. 24].

Висновки. Отже, історико-науково-педагогічний аналіз діяльності академіка Академії НАН України Д. Гродзинського свідчить, що його багатогранність, творчість, педагогічні, наукові досягнення в галузі радіобіології, фізіології, екології, генетики, створення науково-дослідних лабораторій стали підґрунтям для розвитку радіобіологічної освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрієвич, 2006* – Андрієвич В. Династія природознавців Гродзинських / Газета «Демократична Україна», 2006.
- Гродзинський, 2000* – Гродзинський Д. М. Радіобіологія / Д. М. Гродзинський. – Київ: Либідь, 2000. – 448 с.
- Гродзинський, 2009* – Гродзинський Д. М. / Вісник НАН України, 2009. — N 8. С. 24–37.
- Зустріч з академіком...1990* – Зустріч з академіком Дмитром Гродзинським / Український інститут модерного мистецтва, 1990. – С. 76.

REFERENCES

- Andriyevych, 2006* – Andriyevych V. Dynastiya pryrodoznavtsiv Hrodzyns'kykh / Hazeta «Demokratychna Ukrayina», 2006.
- Hrodzyns'kyy, 2000* – Hrodzyns'kyy D. M. Radiobiolohiya / D. M. Hrodzyns'kyy. – Kyiv: Lybid', 2000. – 448 s.
- Hrodzyns'kyy, 2009* – Hrodzyns'kyy D. M. / Visnyk NAN Ukrayiny, 2009. — N 8. S. 24–37.
- Zustrich z akademikom...1990* – Zustrich z akademikom Dmytrom Hrodzyns'kym / Ukrayins'kyy instytut modernoho mystetstva, 1990. – S. 76.

Надійшла до друку 11.07.14